

s'usa enlloc en el P. Val. ni el cat. occid. (la pron. *erbéi* que li atribueix *AlcM* deu ser pura invenció), i encara que *AlcM* en dóna sengles cites en tardans poetes o escriptors de Mall. i Vallespir i un de la darrera novella de Noller, tampoc recordo haver-ho sentit mai a les Illes ni ultra-Albera. Probablement en tots aquests casos recents (i excepcionals en l'obra de llurs autors), es tracta d'imitacions de la llengua comuna del cat. central, com a mot útil que tradueix perfectament el fr. *gazon*, cast. *césped*, al. *rasen*. Ja hem vist que el poeta màxim del Rosselló, Pons, usava *herbam*, no pas *herbei*.

Relació més o menys gran hi ha d'haver amb «*ombrey*: bac, obac, lloc de la muntanya oposada al soley». *DAG*. I si bé és veritat que aquest pot ser una creació proporcional segons el model *sol/solei* (SOLICULUM, cf. fr. *soleil*) i a base de l'antonímia *sol/ombra*, sempre resta que tant *herbei* com *ombrei* i com *solei* són essencialment termes topogràfics tots tres, i que en tots tres *-ei* ha de sortir d'un *-eyl* antic, amb *l* ultrapalatal (avui pronunciada *-i* en cat. del NE.). El sufix és singular i d'explicació obscura i discutible. Se'n poden suggerir diverses explicacions en rigor defensables, però només les dues primeres són versemblants i la primera bastant més. Anem a veure-les.

Com que el nostre mot no sembla usar-se popularment enlloc fora de l'àrea de *-yl* = *-y*, la forma coneguda deu estar per *herbeyl* (Amades, *BDC* XIX, 154 no localitzada). I pot ser un cas del sufix col·lectiu *-ETŪLUM* (diminutiu del normal llatí *-ETUM*), que alguns cops donà *-èdol* (*Cercèdol*, *Cardèdol*); però, més sovint, apareix copiosament representat en la nostra toponímia en la forma sortida de l'evolució fonètica normal de *-ETLU* en *-ECLU*.

Els topònims catalans en *-ell* sovint es troben designant indrets, menys importants, a la vora d'un altre nom en *-et* < *-ETUM*; vora *Lloret de Mar* hi ha *Llorell*, famosa platja però deserta (on a penes hi havia alguna cabana de pescador; no lluny d'*Espinabet*, en l'Alt Berguedà hi ha el llogaret pirinenc d'*Espinabell* (< *Espinabell* SPIN-ALB-ETULUM); hi ha *Pinet* i *Pinell*, *Cardet* i *Cardell*, *Pedret* i *Pedrell*, *Hortet* i *Hortells*, hi ha *LENTISCULE-ETULOS* > *Estinçells*; i, en variant femenina, *Canyelles* vora *Canyet*, *Prunelles* no lluny de *Prunet*, *Cassanelles* junt amb *Cassanet*, *Perella* junt amb *Pereda*; MARTYRETUM 'cementiri' i *Martorell* etc.¹ Es tracta, doncs, del fet toponímic freqüent, del diminutiu aplicat a un indret comparable però menys important (*Caldetes*, *Cassanedill*, *Castanyadell*, *Barceloneta* etc.).

Estem, doncs, en presència d'HERBĒTŪLUM 'petit herbassar' > HERBĒCLU > *herbeyl*.² El primitiu HERBĒTUM degué pertànyer al llatí vulgar. Figura amb el significat de «pelouse» en Sant Isidor (*Etym.* XVII, 755), on una part dels mss. ho escriuen així i uns altres donen la grafia ultracorregida *herbitum*, amb l'explicació «locus in quo herbae sunt». És una convicció en la qual em reforça encara el veure que, en el testimoni més antic, Verdagner l'usa amb el significat ben col·lectiu propi d'HERBĒTUM 'gran estesa de pas-

turatges': «Lo Pla de Beret és l'*herbey* més gran d'aquestes muntanyes», parlant de Montgarri («*Excursions*», a. 1883, *O. C.*, ed. pop. VII, 30).

Una alternativa defensible seria que es tractés d'un cas de metaceudeus de ERVĪLIA, que si bé és pròpiament una mena de verdura concreta (> cast. *arveja*, port. *avelha*), pogué ser atret a l'òrbita de HERBA: en un doc. de Sant Celoni de l'any 1370 trobem certament un *erbeia* (*BABL* XII, 135), però el context és insuficient i poc clar per entendre de què es tracta, si no és que és cosa vegetal. El suport filològic d'això, és, doncs, ben magre i primparat, i la forta metamòrfosi semàntica i morfològica que caldria postular ens han de deixar escèptics, passat que sorgissin dades favorables en el futur.

Solament si es trobessin dades que localitzessin fermament *herbei* en el Sud del cat. or. o fora d'aquest dialecte (occid., ross.), hi hauria raons de pes per cercar altra cosa que la base **herbeyl*. Es podria especular llavors sobre la possibilitat d'un **HERBĪCĪNUM*, comparable a l'arag. ant. *murezno* **MURĪCĪNUM* (d'on també el nostre NL *Mura* < *Murée(n)*), sufix, generalment, només de noms d'animals com cast. *lobezno*, *osezno*). Idea rebuscada i a base d'un mer i vague postulat. A Bielsa diuen *yerbío* amb un sentit força semblant al del nostre *herbei*, 'herbeta que s'estén molt' («allà hay un *yerbío* más fino»); però això prové del sufix *-IVUM* (cf. cast. *gentío*, *amorío* etc.), i difícilment es podria concebre que es convertís en *-ei* català.

En fi Fouché (*BDC* XIII, 42) com si tallés un nus gordià va proclamar que *herbei* venia de **HERBITIUM*; i *AlcM* repeteix tranquilament que ve «del llatí HERBITIUM». Però on és tal mot llatí! Raonament còmode i simpliciíssim: *servei* no surt de *SERVITIUM*? Sembla mentida que calgui fer notar que *servei* (com *homei*, *juí*, *espaí*) són mots que presenten un tractament excepcional, més que mig-savi: *servezi* > *serveđi* > *serve(h)i*. Un mot de «llatí vulgar» amb tractament fonètic cultista! Contraintent bon tros ridícul, contradicció interna flagrant. L'únic resultat concebible d'un tal **HERBITIUM* hauria estat **herbeu*. D'altra banda, ¿on hi ha tal sufix *-ITIUM* que creï mots en llatí vulgar? L'*herbitium* en qüestió hauria nascut per art de bitli-birloqui. Aqueix fantàstic *herbitium*, altrament, no és més que un error de lectura.³

CPT.: *Herbívor* [*DOrt.*; «que menja herba», Fontserè, *CiFiNat.*, lèxic], format amb *vorare* 'menjar, devorar'. *Herbicola* [*SLitCosta*]. +*Herbicultor* id.

¹ Ja Montoliu (*BDC* V, 1917, 34-7) se sentí intrigat per tan freqüents parelles, i encara que no n'encertà prou l'explicació, el seu treball en forneix encara bastants més casos. — ² Els cognoms valencians, d'origen certament mossàrab, *Arobello* (típic de Manuel) i *Orobal* (de la zona Carlet-Sueca) potser són representants d'aquest HERBĒTULUM amb fonètica mossàrab, més arabitzada en el segon cas. Explicació certament insegura, que no podem fer servir de base, però no inversemblant. — ³ El passatge citat de Sant Isidor es convertí en la glossa «*herbitum* locus in quo herbae sunt» que apareix en glossaris